

קשרים הדוקים עם חבל.

מתעוררת השאלה מהיכן הגישו היהודים לבצרה ולבנדאדו מסחרי שבמקום הראשון הם באו ממרים ומבדוריסטאן. העובד אחר המקורות רואה שבמאה ה-17 והראשית ה-18 רוב המקורות מדברים על קיום קשר הדוק של קהילות אלה עם פרס וכרדיסאן. במאה ה-18 יש לנו ידיעות על קשר הדוק עם חבל. יש לנו ידיעות בדיוקות ומזיירות, וכן במקורות מוקדמים וכן במקורות ורס שמצאנו בארכיונים של המעצמות וגרפת, באיוור, אנליה וגרפת, על יהודים מחבל שמונים לבבל, בעיקר לבצרה ולבנדאדו, שמשמשים במקדמים מאד חשובים בקהילות. מהם אף שמשמשים בתפקיד של נשיאים, והם מגיעים גם לעמדות השפעה בתוך הממשל הממלכתי המקומי בכך שהם הופכים להיות גוברים של המושל - "ראי" באש"י. בתקופה זו חזמן דרך דצקה בכור חוצין מוקד לבנדאדו על ידי יהודי בנדאד. והשאלה למד חזקת בחרו חבל, כלבב בשעה שיכלו לפנות לקושטא, כמו שעשו ארבע קהילות: אם או בודיקא את הדברים, שחיו הקהילות הגדולות בקהילות בנדאד ובצרה, שחיו הקהילות הגדולות והחשובות, היו מספיק אינטימי, כמו שבשדה הבחינה וכן בשבדה הבינונית, מיוצא חלב ולחם קרובים חבל. כך שהקשר בין יהודי בבל ויהודי חבל היה מאד ברור ומאד מובן ולכן לא היה זו ליהודים לבנדאד לפנות ליהודי חבל ולבקשם לשלוח להם איש ראוי להיות רב הקהילה. רואה לו שם מבחינה תרבותית הוא יהודי בבל קרובים ליהודי חבל, ולכן המוטיב את ארץ דצקה בכור חוצין לבוא ולשמש ברבנות כרב דיוין ויחד תנון הקהילה, כלומר, אנו רואים שהקשרים בין יהודי בבל ויהודי חבל היו מעבר להיותן שני קהילות שונות.

ספר דצקה ומשפט, ירושלים, תרפ"ו (1926)

סוכנויות, בדרך כלל על ידי בני משפחה, בחבל. ויהודים מחבל, שעסקו במסחר דומה, החזיקו סוכנים בבצרה. שירות המסחר עברו בדרך כלל, דרך בנדאד או דרך המדבר ליד הפרת, ושירות מבצרה לחבל, והמסחרת הוא עבדה בצורה מאד טובה, למשל, יש לנו דוגמה בשילת של הרב צדקה בכור חוצין, שמשם בנדבנות בבנדאד משנת 1743 ועד שנפטר במגפה בשנת 1773, בשאלה ובה מסופר על קרובי משפחה שישבו בבנדאד ובחבל. אחד מקרובי המשפחה מבצרה בבנדאד ומספר לסורא אחר שבחבל יש שחורה שנמכת ויתר וול מאשר בבנדאד. שני השורשים מחלטים שלוחו מכתבים לקרובים בחבל ולבקש מהם שישלחו להם לבנדאד מהסחורה חזולה. הם סיכמו ביניהם שברגע שתגיע הסחורה מחבל הם יחלקו אותה ביניהם, וישלמו עבורה לאותו קרוב משפחה שישלח. ואומנם קרוב של אחד השורשים שלח לו את הסחורה המבוקשת. אז אחד הסוחר השני, השותף, ומבקש את חלקו. איש שיקבל את הסחורה מקרוב מסחר שלח את יהודי ברוחמים שחיו לו, והנמנע מזה למשפט לרב דצקה בכור חוצין. מזה אנו למדים שבני משפחה אחת היו חלוקים במקום מגוריהם, חלק ישב בבנדאד וחלק יש בחבל וכך נוהל את חייהם וקיימו ביניהם קשרים אישיים ומסחריים אל אף המרחק הרב. קשרים אלה התבטאו לעיתים בכך ששלחו אנשים לחבאי כלה מחבל לחונן בבנדאד ולחפץ, ולעיתים פרצה מגפה בבנדאד וברחו חלבי כלומר יש בידוע עדויות על קיום יחסים מאד

הדוקים בין שתי הקהילות.

בנוסף לקשרים בין יהודי בנדאד ובצרה ובין יהודי חבל, יש לנו ידיעות על קשרים בין יהודי מוצל ויהודי חבל בעינינו מסחר. מדובר בנוסף צדמתי שמועץ מחבל למוצל בשנות ה-40 המאה ה-18, עם שירות המערכת לבנדאד. בחבל ביקשו אותו שני סוחרים צדמתיים לבנות חוב שהיה להם מסחרים יהודים במוצל. שוב אנו עדים לקשרי מסחר מאד הדוקים. הנטיע הצדמתי מגיע לביתו של אחד הסוחרים היהודים בעלי החוב במוצל. הוא מונע את הסוחר ומגיע את שטרות החוב. הסוחר היהודי רואה את השטרות, מבקש ממנו לחתמן מעט, קורא לבתו, מטה כתב ארבע עשרה שנה, שהנטיע הצדמתי מתאר אותה כבדורה נאה לבושה בחידו, ויוצא מחבתי כשואר מבקש מביתו לחבאי לאורח קפה, סבב וכי. כעבור זמן מה חוזר הסוחר היהודי ואחזו שני בחורים. אלה התיישבו ליד הנטיע הצדמתי, שלמו סכומים ופקדו עליו למסור לידם את השטרות. הנטיע הצדמתי עמד במי מפר שהיה צריך להחליט מה הוא עשה, והוא מספר שלבוש היה כשל יהודי מקומי, וזמן עם כיסים מסיים, שם הסתיר את השטרות וכן אקדחים. הוא עשה עצמו כמכניי, הכניס את ידיו לתוך הכיסים, אך במקום להוציא את השטרות הוא הוציא שני אקדחים בהם איים על שני הבחורים. אלה הופתעו ונבוכו והוא ברח. הנטיע הצדמתי לא משתקם בזה והולך להתלונן אל האשתי הצדמתי במוצל. שם הוא מונע את סגן מושל העיר, ה"כארייה", השומט את סימורו, אוסר את הסוחר היהודי ומסיל עליו קנס גדול.

את דצקה חוצין לא היה הרב היהודי שהגיע מחבל לבבל, אנו יודעים שבביתו-הדון בבצרה היו דיינים מחבל. יש לנו ידיעות גם על רבנים אחרים שהגיעו מחבל לבנדאד.

לסכום, ניתן לומר כי יהדות בבל קיבלה במאה ה-18 מהירות חלב סיוע במסחר ובהנהגה תרבותית והנשימת ובכך תרמה יהדות חבל תרומה חשובה למבחינתה של ההסילה בבבל במאות ה-18 וה-20.

* מתוך הרצאה ביום עיון "בין יהודי ארם צובא ליהודי ארם תורחסי אינברדיסטת רב אילן (ראו תולדות ארץ)

